

مقدمه بر لوح بیان چنان عیان کرده اند که در انساب طایفه
 ا کراد اقوال مختلفه بسیار است * از انجمله بعضی بر آنند که
 در زمان ضحاک ماران که پنجم سلاطین پیشدادیانست^(۱) و بعد از
 جمشید^(۲) بر سر پرسلطنت ایران و توران بل اکثر جهان متمکن
 شد * اما چنان ظالم و بیدین بوده که برخی از مؤرخان شداد از او
 تعبیر کرده اند و لهذا یکی از فضلاء بلاغت آنها در بیان ظلم
 وی گوید ﴿ نظم ﴾

چو جمشید ازین وحشت آباد رخت * بیرون برد بگرفت ضحاک تخت
 قضا کرد ملک اقالیم سبع * مقرر بضحاک شداد طبع^(۳)
 اساسی که آن دشمن دین نهاد * نه بر وضع شاهان پیشین نهاد
 در ایام او این سخن عام بود * که ایام او شر ایام بود
 و با وجود طبیعت ظلم اتفاقاً دورک از اکتفای او مانند مار
 سر بدر کرده بوده است که در اصطلاح حکما او را سرطان
 گویند و از ظهور این علت غریبه درد و وجع بر ضحاک مستولی
 شده چنانچه او را طاقت صبوری و تاب توانایی نمانده و هر چند
 اطبای حاذق و حکمای مدقق در ازاله علت و استرداد صحت

(۱) پیشدادانیان اسم لا قدم اسرة ملكية حکمت ایران فی العصور الغابرة

(۲) رابع الملوك الییشدادانیه (۳) أحد ملوک حمیر المشهورین وهو ابن

عاد بن عملاق بن حام بن نوح م . عوفی

سعی موفور و جهد مشکور نمودند اثری بر آن مترتب نشده
 تا شیطان لعین بر ایشان بصورت طبیعی ظاهر شده و بضحاك گفته
 که علاج وجع تو منحصر در مغز سر آدمی جوانست که بر سر
 سرطان طلا کنند * اتفاقاً چون بقول آن ملعون باین امر شنیع
 عمل نمودند موافق افتاده و وجع بیک مرتبه تسکین یافته و راحتی
 پیدا شده * بنابر آن هر روز دو جوان مظلوم بتیغ بیداد آن ظالم
 بقتل رسیده مغز سر ایشان دوی آن درد بیدرمان میشده * و چند
 مدت این ظلم و ستم و این قاعده تا فرجام در میانه خاص و عام شایع
 میبوده و شخصی که بر سر مقتولان موکل بوده بغایت مرد کریم
 طبع رحیم و سلیم القلب بوده. از این اوضاع نا پسند متحسر و متالم
 گشته * هر روز یک شخصی را بقتل آورده مغز سر کوسفند
 داخل مغز او مینمود * و شخص دیگر را پنهانی آزاد میکرد بدان
 شرط که ترك اوطان نموده در قلال جبال که اصلاً آثار آبادانی
 و علامت معموری نداشته باشد توطن کرده ساکن باشند آهسته
 آهسته جمعی کثیر از مردم هر دیار بزبان مختلف در یک محل و مکان
 مجتمع گشته و ازدواج نموده * اولاد و اتباع و احفاد ایشان
 زیاده گشته آن گروه را کرد^(۱) لقب کردند * و چون مدت مدید

(۱) شعب کبیر من أقدم الشعوب الآریة الاسبویة تتألف من أربعة
 عناصر کرمانج ولر وکهر وکوران وهم الآن سكان الولايات العثمانیة الشرقیة

وعهد بعيد از اختلاط مردمان و تردد بلدان معرض و متوحش بودند برای خود لسانی و اوضاعی پیدا کرده در جنگل و جبال در میانه بیشه و قلال آثار عمارت و زراعت و آبادانی کردند و بعضی از ایشان صاحب اموال و اغنام گشته بصحاری و بیابانها متفرق شدند * و بروایتی از وفور شجاعت و تهور که لازمه ذات این طایفه است ملقب بکرد گشتند و بقول بعضی^(۱) از حکما که گفته اند (الا کراد طائفة من الجن) کشف الله عنهم الغطاء *

وغربی ایران و شمالی العراق با کثیریة ساحقة و فی بلاد اخرى مجاورة بالاقلیة .
 (۱) (قوله و بقول بعضی از حکماء که گفته اند الا کراد طائفة من الجن الخ)
 هذا مبنی علی ما هو المشهور من أن الجن والشیاطین أرواح مجردة قائمة بذاتها تصدر منها الأفعال بدون قیامها بالمادة * وهذا باطل لما سیتلی عليك عقلا و نقلا . اما نقلا فقد قل ابن مسکویه فی الصفحة الرابعة من المجلد الأول من تجارب الامم عند ذکر محاسن سياسة الملك (أوشهنج) . وكان من حسن سياسته أن نفی أهل الفساد والدعارة من البلدان الى البراری وألجأهم الى رؤس الجبال وجزائر البحار و طهر منهم الممالك وستخدم من كان یتصلحه منهم وسماهم الشیاطین والعماریت . ثم ذکر أيضاً حسن سياسة ولده طه ومرت . وقال سلك سيرة جده الى قوله . وطلب الدعارونفی الشیاطین اعنی الأشرار . انتهى نص عبارة ابن مسکویه الصریحة بأن الشیاطین عبارة عن النفوس الشريرة و موضوعة لها لا للأرواح المجردة * واما عقلا . فقد قال استاذنا العلامة أبو الفضائل الجرفادقانی فی کتاب درر البهية فی جواب

وبروایت برخی از مؤرخان دیو با انسان ازدواج کرده طایفه
اگراد از ایشان پیدا شده * العلم عند الله على كل تقدير *

الأسئلة الهندية في صفحة (٢٢) في جواب سؤال معنى مناظرة الملائكة
مع الله تعالى في استخلاف آدم . ان هذه المسئلة لها ارتباط كل بمسئلة
معرفة الأرواح المجردة والنفوس الفلكية وفهم معنى تجردها الذاتي عن المواد
واحتياجها الفعلي اليها . ويعلم أولا أن الفلاسفة والمحققين من أهل العلم عرفوا
الروح ووصفوها بحدود وتعريفات شتى أحسنها وأتقنها وأبينها للمراد (انها
جوهر مجرد مفارق عن المادة ذاتا لا فعلا) الى قوله فيعرف من هذا الحد أن الروح
من حيث الذات مبين عن المادة والماديات فلا توصف بوصافها من قبيل
الخروج والدخول والتحيز والحلول والمواجهة والاستدبار والتحرك والاستقرار
فلا تدرك بالابصار ولا يغيرها من الحواس ومحتاج الى المادة في كل الافعال
وغير مفارقة عنها في جميع الأحوال إذ لا يتصور التعطيل فلا يمكن أن يتصور
منها فعل إلا بها . ولا يعقل أن يظهر منها أثر إلا بآليتها . مثلا لا يعقل أن
تصدر أفعال الرؤية والاستماع والكتابة والتفكير منها إلا بآلية العين والأذن
واليد والدماع . وهلم جرا . ولا فرق في هذه الاوصاف بين الأرواح القدسية
الفلكية والناطقة البشرية والحساسة الحيوانية والسافة الشيطانية فان هذه
كها اعتبارات واطلاقات بحسب الآثار والادِصاف والملكات لا بحسب
التجرد الذاتي والاحتياج الفعلي . والى هذه النكتة التي غفل عنها الاكثرون
اشير في الآية الكريمة . (ولو جعلناه ملكا لجعلناه رجلا وللبسنا عليهم
ما يلبسون) فان التائبين في مفاز الأوهام والغافلين عن حقائق ما وعد به

وطايفه اكراد چهار قسم است وزبان وآداب ايشان مغاير
يكديكر است (أول) كرمانج (دويم) لر (سيم) كلهر (چهارم)

المليك العلام لما رؤا في الكتب السماوية وخصوصاً الانجيل ان السيد الرسول
أو الرب المزمع للنزول . يأتي وبين يديه قبيل من الملائكة المقر بين وينزل
ومعه جنود من الملائكة العالين وينصر بلفيف من المسومين والمردفين . فلما
ظهر الرسول المكرم صلى الله عليه وسلم رأوه رجالاً بسيطاً يأكل الطعام . ويمشي
في الاسواق ويمجالس الاعراب . ويجلس على التراب فلا ملائكة تطير حول
رأسه . ولا جنوداً من الأرواح المزعومة الموهومة تمشي من قدمه وخلفه
انتقدوا على الرسول بعدم تحقق النزول بفقدان شرط غير معقول . فنادوا
واسهبوا وصخبوا واطنبوا (وقالوا ما هذا الرسول يأكل الطعام ويمشي في
الاسواق لولا أنزل اليه ملك فيكون معه نذيراً) فانزلت الآية المذكورة
سابقاً تبكيماً وافحاماً لهم ودحضاً لحججهم ودفعلاً وهامهم مشعرة بأن الروح
لا تتجلى إلا في الصورة البشرية والملك لا ينزل إلا بالهيئة الجامعة الانسانية
يعنى الجوهر المجرد لا يعقل أن يؤثر إلا بالية الابدان فالملك اذا نزل ليس
إلا انسان . الى قوله فالانسان هو المقصود من أمثال هذد الاسماء والصفات
والباقي أوهام وأحلام . الى قوله نعم كثيراً ما حاول بعض الفلاسفة ان يثبتوا
عقولا مجردة على الاطلاق مباينة عن المواد من حيث الذات والفعل الا أنه
كبا في اثباتها جواد براهينهم ونسكت أعلام أدلتهم فقالوا وأطالوا واكثروا
وأطنبوا وما أتوا بشئ . الى قوله قدس الله روحه . وقد علم أولوا النهي ان
الله تبارك وتعالى خلق في العالم بحكمته البالغة وقدرته المحيطة قوتين متضادتين

کوران * وابتدای ولایت کردستان از کنار دریای هرمز^(۱)
 است که بر ساحل دریای هند^(۲) واقع شده و از آنجا بخط
 مستقیم کشیده می آید تا بولایت ملاطیه^(۳) و مرعش^(۴) منتهی
 میگردود در جانب شمالی این خط ولایت فارس^(۵) و عراق عجم^(۶)

و روحین متباینین . الاولی الروح القدسی فاعل الخیر و مفیض الرحمة و ملهم
 السداد و الحکمة * و عبر عنه الانبیاء بجزیریل و روح الامین و الفلاسفة بالروح
 العلوی أو العقل السکلی و الصادر الاول و النفس الفلکیة و أمثالها . و الثانية
 الروح الشریر . فاعل الشر و مثير النقمه و ملهم الزلة و الضلالة . و عبر عنه
 الانبیاء بشیطان و ابلیس و فی الانجیل بالوحش الهائل و التنین الکبیر .
 و الفلاسفة بالروح السفلی و النفس المطلق انتهى *

و قد اتضح مما ذکر معنی الشیاطین و الجن و بطلان قول بعض الحکماء
 (الا کراد طائفة من الجن الخ) فهم کسائر البشر فیهم الاخیار و الاشرار . بل
 لو راجعنا التاریخ لوجدنا انه قد ظهر فی الا کراد کثیر من الملوک العادین أمثال
 السلطان صلاح الدین و العلماء العاملين و الاولیاء الصالحین مما يطول ذکرهم
 و أما تفصیل نسب الا کراد فسیأتی ذکرها فی المقدمة فرج الله زکی
 الکردي

(۱) و هو الخلیج الفارسی حیث لا یزال المضیق الموجود به یسمى بوغاز هرمز

(۲) هو البحر المحیط الهندی (۳) مدینة فی ولایة خربوط بکردستان

الشمالی (۴) بلدة کبیرة بشمالی حلب و جنوبی الاناضول

(۵) اقلیم کبیر بجنوبی بلاد ایران مرکزها شیراز (۶) و یقال لها

وآذربایجان^(١) وازمن صغری وازمن کبری است^(٢) و طرف
جنوبی او عراق عرب^(٣) و موصل^(٤) و دیار بکرا فتاده *
و شعبات این طائفه از اقصای ولایت مشرق تا بنهایت دیار
مغرب رسیده و اکثر این طائفه شجیع و متهور و باصروت و سخی
و متکبر و باغیرت می باشند چنانچه از کمال تهور و شجاعت و کثرت
مردانکی و غیرت اسم دزدی و قطاع الطریق بر خود می نهند و در
این وادی سربازی کرده خود را بکشتن میدهند و دست کدایی
بجهت يك نان بدونان و لثمان دراز نمی کنند * و از مضمون
بلاغت مشحون این بیت اندیشه ندارند * ﴿ بیت ﴾

بلاد الجبل وهي إحدى مقاطعات بلاد ایران المتاخمة للعراق العربي
(١) إحدى الولايات الإيرانية الشمالية مركزها مدينة تبريز الشهيرة
(٢) أرمينية الصغرى هي البلاد الممتدة بولاية اذنه « كايكيا » وأرمينية
الكبرى كانت تطلق على البلاد المحصورة فيما بين بحيرة وان من الشمال وبين
جبال القفقاس وعاصمتها مدينة اران ويسمى الآن « آريفان »
(٣) إقليم كبير في غرب جنوبی بلاد ایران يشمل الآن ولايتی بغداد
وبصره يبتدأ من الشمال من بلدة تكريت وجبال حرين وينتهي في بحر
فارس عند مصب شط العرب ومقاطعة الحسا (٤) مقاطعة كبير بشمال
العراق . مركزها مدينة الموصل سميت بذلك لانها توصل بين البلاد العربية
وكرديستان الشمالية * وهي على نهر الدجلة * م . عوفی

دست دراز از پی یک حبه سیم به که به برنبدانکی ونیم
 وبمقتضای (من تفکر فی العواقب لم یشجع) در اکثر
 امور دنیوی و شغل مهمات و معاملات آن بی فکر و بی تامل اند*
 وبالتمام طوایف اکراد شافعی مذهبند در شرایع اسلام و سنن حضرت
 خیر الانام علیه الصلاة والسلام و متابعت صحب و خلفای عظام
 و مطاوعت علماء کرام و ادای فرائض صلاة و زکوة و حج
 و صیام جید و جهد تام و اقدام مالا کلام دارند مگر طایفه چند از
 الوسات^(١) که تابع موصل و شام مثل طاسنی و خالدی^(٢) و بسیان
 و بعضی از بختی و محمودی و دنبلی که مذهب یزیدی دارند^(٣) * و از

(١) الوسات ، جمع اولوس وهو فی اللغة المغولایة والترکیة القديمة بمعنى
 العشيرة مثلاً عشيرة قجار - الوس من اولوسات التركمان الضاربة بشمالی ایران
 (٢) اسم عشيرة فی ولاية بدایس (٣) الیزیدية هم طائفة من
 الاكراد من الوجهة العنصرية يقطنون جهات جبل سنجان وجزيرة ابن
 عمر و حکاری بجنوبی رستان لایزید عددهم الآن عن مایتی الف نسمة
 وهم مسلمون فی الظاهر الا ان لهم عقائد خاصة تخالف عقائد الجمهور من
 المسلمين وسموا بایزیدية نسبة الى یزید بن معاوية لانهم كانوا من
 أنصار الامويين وعلی ما يفهم من نص شرفنامه و من أقوال العارفين بتلك
 الجهات و بهؤلاء الناس ان عدة من قبائل الاكراد المشهورين بالشجاعة
 والفروسية هاجرت فی عهد الامويين الى جهات الشام اللاتحاق بخدمة
 الخلفاء فاستوطنت هنالك مدة ثم عادت الى موطنهم الاصلی عند سقوط

جملة مریدان شیخ عدی^(۱) ابن المسافرند که یکی از تابعان خلفای
سلسله مروانیه بوده^(۲) و خود را بدو منسوب ساخته اند* و اعتقاد
باطل ایشان آنست که شیخ عدی که مرقد او در کوه لالش^(۳) من
اعمال موصل دارد صوم و صلوة مارا در عهده خود گرفته در روز
قیامت بی آنکه مارا در معرض عقاب و خطاب در آورند بیهشت
خواهند برد و با علماء ظاهر بغض و عداوت بلا نهایت دارند* و اما
در ولایت کردستان علی الخصوص در دیار عمادیه^۱ و فضلای
بسیار است* در تحصیل علوم عقایه و تکمیل فنون نقلیه بتخصیص
حدیث و فقه و صرف و نحو و کلام و منطق و معانی و اکثر
متداولات این علوم کمال اهتمام بجای می آورند و در مطالعه جهد
بسیار دارند و یحتمل که در بعضی علوم تالیفات و تصنیفات هم داشته

دولة الامويين واعتصامهم مع اتباعهم بالجبال والبلاد الحصينة وهكذا
المذهب السياسي أدى الى مذهب ديني مخالف لدين الجمهور من المسلمين
(۱) هو الشيخ عدی بن المسافر الحکاري أحد المشايخ العظام
المشهورين بالكرامات مؤسس الطريقة العدوية أخذها من المشايخ السادات
عبد القادر الشهرزوري والجيلي وغيرها توفى بجبال حکاری ودفن بضریح
له في زاوية بناها لنفسه فيها سنة (۵۵۷) وكان ميلاده ببیت قار بجوار بعلبک .
(۲) الخلفاء المروانية هم احد عشرة من الخلفاء الامويين نسبة الى
اولهم مروان بن الحکم (۳) أحد جبال حکاری م . عوني

باشند^(۱) اما شهرت ندارند و در مطالعه کد بسیار دارند و از فضایل و حیثیات رسمی و عرفی مثل شعر و انشا و حسن خط و طرز اختلاط که باعث تقرب حکام و سلاطین و سبب ازدیاد مناصب علیه که در نزد سلاطین ایران و پادشاهان توران میباشند چندان بهره ندارند و عوام الناس ایشان در حقوق و الدین و وظیفه اکرام الضیف و در مهمانداری و شرایط ایمان و طریق جانسپاری و حق گذاری در راه ولی نعمت خود دید طولی دارند و ظاهر اللفظ (کرد) تعبیر از صفت شجاعست چرا که اکثر شجاعان روز کار و پهلوانان نامدار ازین طایفه برخاسته اند و لهذا پهلوان ییلتن و دلاور تهمتن رستم زال^(۲) که در ایام حکومت پادشاه کیقباد بوده^(۳) از

(۱) بل لهم مؤلفات شهيرة وآثار نفيسة أكثرها متداول بين الأيدي كالأحكام للآمدی الجاری تدریسه الآن فی الازهر وكافیة وشافیة لابن الحاجب المتداولین فی عموم البلاد وتاریخ ابن اسیر الجزری كذلك ومصطلحات ابن الصلاح وكشف الغمة فی مناقب الأئمة لعلي بن عيسى الأربلی فان هؤلاء المؤلفین كلهم من الأئمة المتقدمین من الأكراد واما المتأخرون منهم فكثيرون أيضاً مثل العلامة (الشیخ عبدالقادر) المهاجر شارح تهذیب الكلام والعلامة الزهاوی والحیدری والیحوری والپنجوینی والبیتوشی وغيرهم ممن بطول ذكرهم (فرج الله ذکی الكردي)

(۲) او رستم زابلی بطل ایران الشهیر (۳) مؤسس الاسرة الكيانية الايرانية وأول ملك من ملوكها م . عوفی

طایفه اکراد است * چون تولد او در سیستان بوده ^(۱) برستم
 زابلی اشهار یافته و صاحب شاهنامه فردوسی طوسی رحمة الله
 علیه صفت او را (رستم کرد) کرده و در زمان ملوک عجم هرمن
 ابن انوشیروان سپهسالار نامدار و پهلوان روزگار بهرام چوین ^(۲)
 که در ترکستان ^(۳) و خراسان ^(۴) نشو و نما یافته و نسب ملوک
 کرت ^(۵) و پادشاهان غور ^(۶) بدو میرسد او نیز از طبقه اکراد
 است * و کرکین میلاد که بوفور شجاعت و فرط جلالت
 معروف و مشهور است کرد بوده * و الحال قریب چهار هزار سال
 است که اولاد و احفاد و امجاد او در ولایت لار ^(۷) باصر حکومت

(۱) مقاطعة بجنوبی خراسان مقسومة الآن بین حکومتی ایران و افغان
 (۲) بهرام جوین أحد قواد هرمن الرابع من ملوک الساسان الایرانیین
 (۳) قطر شاسع و اقلیم واسع فی آسیا الوسطی و هو المشهور بما وراء النهر
 فی کتب التاریخ القدیمة (۴) مقاطعة کبیرة ایران و الآن مقسومة بین
 حکومتی ایران و افغان (۵) الملوک الکرتیة هم الذین تولوا الملك فی
 جهات الغور و هرات و سیستان و بلوچستان بعد الدولة الایلخانیة بفرمان
 من منکواقان . أولهم ملک شمس الدین محمد تولى ولاية غورستان سنة (۶۴۳)
 (۶) هم السلاطین الذین تولوا السلطنة فی أفغانستان و خراسان و بلاد
 الغور (غزنه و هرات) فی منتصف القرن السادس أولهم علاء الدین حسن
 ابن حسین بن سام . (۷) ولاية لار . مقاطعة باقلم فارس سابقا و تقع

باستقلال مبادرت میکنند که اصلاً تغییر و تبدیل در اوضاع حکومت ایشان نشده و گاهی صاحب خطبه و سکه بوده سلاطین ذی شوکت عجم باندک تقبل و پیشکش راضی و متسلی گشته متعرض ولایت ایشان نشده اند * و مولانا تاج الدین الکردی^(۱) که در اوایل در بروسا^(۲) مدرس بود آخر وزیر اعظم اورخان گشته^(۳) بخیر الدین پاشا اشتهاو یافت * و اعجوبه دوران و نادره زمان سر حلقه عاشقان جفا کیش و سر خیل وفا کیشان محنت اندیش *
متنوی

فی اقليم کرمان الآن سميت باسم المدينة التي هي مركز المقاطعة (١) مولانا تاج الدين الکردی قل في تاج التواريخ المولى تاج الدين الکردی هو من اعظم العلماء في عصر السلطان اورخان العثماني أخذ العلوم من العلامة الارموی صاحب المطالع فاشتهر بنبوغه في العلوم العقلية والنقلية حتى عينه السلطان اورخان مدرساً لمدرسة ازنيق الشهيرة حينذاك اه هذا ولم اعثر على شيء يفيد ان مولانا تاج الدين الکردی صار وزيراً للسلاطين وانه اشهر باسم خير الدين پاشا . بل الذي يؤخذ من كتاب التاريخ المذكور هو ان الذي تعين وزيراً للسلطان اورخان العلامة خليل الجندري الشهير في تواريخ الترك بجندري قره خليل الذي هو أيضاً من اعظم علماء ذلك العصر حيث اشتهر بعد توليه الوزارة باسم خير الدين پاشا (٢) مدينة كبيرة في غربي الانضول ومركز لولاية خداوندكار مشهورة بمصنوعات الحريرية وحماتها المعدنية الساخنة (٣) هو ثاني السلاطين العثمانيين . م . عوني

متواری راه دانوازی زنجیری کوی عشقبازی
 طبال نغیر آهنین کوس رهبان کلیسای افسوس
 کیخسرو بی کلاه و بی تخت دل خوش کن صد هزار بدبخت
 قانون مغنیان بغداد بیاع معاملان بیداد
 اعنی مهنک دریای محنت و پلنک کوهسار مشقت (فرهاد) ^(۱)
 که در زمان خسرو ^(۲) پرویز ظهور کرده از طایفه کلهر است
 و طوایف اکراد متابعت و مطاوعت همد یکر نمی کنند
 و اتفاق ندارند چنانچه جناب فضایل مآبی مولانا سعد الدین ^(۳)
 که معلم پادشاه مرحوم مغفور سلطان مراد خان است * در
 تاریخ ترکی خود که وقایع آل عثمان را نوشته در آن تالیف داد
 سخن وری داده و در صفت اکراد میگوید هر یک بدعوای
 انفراد رایت استبداد برافراشته اند و در قبال جبال باستقلال
 مجبول گشته بغیر از کلاه توحید در هیچ امور اتفاق ندارند *

(۱) بطل حکایه «فرهاد و شیرین» ایرانیه و رقیب خسرو پرویز عشیق شیرین
 الفاتنه . واسم أربعة من ملوک الاشکانیین ایرانیین (۲) خسرو پرویز بن
 انوشروان العادل هو الثانی والعشرون من ملوک الساسان (۳) هو خواجه
 سعد الدین ابن حسین کان من رجال السلطان سلیم الأول و کان معلم السلطان
 مرادخان أيام امارته علی مغنیسا سنه ۹۷۲ و تولى المشیخة الاسلامیه سنه ۱۰۰۶
 وهو صاحب کتاب تاج التواریخ ترکی المشهور بین التواریخ الترمکیه

وسبب تفاق این طایفه را چنین روایت می کنند که چون صیت و صدای نبوت محمدی و آوازه و کلبانک رسالت احمدی صلی الله علیه و سلم در اطراف و اکناف عالم غلغله افکند خواقین جهان و سلاطین عالیشان را داعیه آن شد که حلقه بندگی و مطاوعت آن سرور را در گوش کنند و غاشیه اطاعت و فرمان برداری آن مهتر بر دوش نهند (اوغوز خان)^(۱) که در آن زمان از عظمای سلاطین ترکستان بود از اعیان اکراد (بغدادی نام)^(۲) گریه منظر دیو پیکر زشت چهره سیه چرده را بطریق رسالت باستان اقبال آشیان خواجه کونین رسید ثقلین علیه افضل الصلوات و اکمل التحیات ارسال نموده اظهار صفای عقیدت و خلوص طویت کرد چون ایلچی گریه منظر بنظر سعادت اثر حضرت خیر البشر درآمد از هیئت و ماهیت او متنفر و منزجر گشته از عشار و قبایل او سوال فرمودند گفت از طایفه اکرادم * آنحضرت فرمودند که حق سبحانه و تعالی این طایفه را موفق باتفاق

بمخوجه تاریخی (۱) اوغوزخان هو من أقدم ملوک الترك بحسب الخرافات التاريخية والظاهر أنه من الرجال المتخیلین مثل جمشید عند ایرانیین و هرقل لدى اليونان و ذی القرنین عند العرب و يقال انه أبو الترك و التتر *

(۲) بغدادی او بغدادی زامن او بغدادی زامن لم نعثر علی هذا الاسم فی کتب

التاریخ و التراجم و لافی القوامیس و المعاجم م . عوفی

نکرداند^(۱) والا عالی در دست ایشان تباه خواهد شد دیگر از آن روز دولت عظمی و سلطنت کبری میسر این طایفه نشده مگر پنج گروه را که دعوی سلطنت و عروج نموده اند و گاهی سکه و منطبه هم بنام خود نموده و ایام سلطنتشان بقدری امتداد یافته که ذکر حالات هر یک از ایشان انشاء الله تعالی در محل خود مذکور خواهد شد * و چون در میانه طایفه (اکراد) فرمان فرمایی نافذ الحکم نیست اکثر سفاک و بی باک و خونریز می باشند چنانچه باندک جرایمی فساد بسیار میکنند و دیت نفس کامله بدختری یا اسبی یا دوسه راس چاروا معمول شده و دیت سقط دست و پا و چشم و دندان چندان معتبر نیست *

اما بمقتضای سنت نبوی صلی الله علیه وسلم چهار زن بنسکاح درمی آورند اگر قوت و قدرت داشته باشند چهار جاریه دیگر بدان ضم میکنند و بحکمت الهی اولاد و اتباع فراوان از ایشان پیدا میشود که اگر قتل یکدیگر در میانه ایشان نمی بود بمحتمل که از اکثرت اکراد قحط و غملا در مملکت ایران بلکه در جمله جهان می افتاد و یفعل الله ما یشاء و یحکم ما یرید * ﴿ نظم ﴾

(۱) هذه الرواية من الروایات إنحرافية اذ الانبياء لا ينظرون الى الصورة بل الى السيرة فان وظيفتهم ارشاد الخلق الى الخالق والدعاء لهم لا عليهم فرج الله لركي

آفرینش بطریق که نهادست نکوست *
 نظر هر که خطا دیدم از عین خطاست *
 در ما بین حکام کردستان آن کسانی که عشایر و قبایل ایشان
 بکثرت و قوتست آن حاکمان را بنام عشیرت میخوانند * مثل حکاری
 و سهران و بابان و اردلان * و حاکمانی که صاحب قلعه و قصبه اند
 موسوم بآن قلعه و قصبه شده اند چون حاکم حصنکیفا و حاکم
 بدلیس و جزیره و جزو و اکیل و علی هذا القیاس * و چون ولایت
 کردستان و لرستان کوهستان و چمنکستانست در آنجا آنقدر
 چیزی حاصل نمیشود که بخرج سکنه و متوطنانش وفا کند لاجرم
 نسبت بمردم ولایات دیگر طوایف اکراد اوقات بمشقت
 و ریاضت میگذرانند و بی شایبه تکلف و غایله تصلف فی نفسه طایفه
 قانعند چنانچه اکثر عوام الناس ایشان اوقات بنان جاورس و ارزن
 میگذرانند و بطلب نان کندم و بهم رسانیدن مال و جاه بدر خانه
 از باب دول و اصحاب امل نمیروند و سلاطین عظام و خواقین گرام
 نیز طمع در الکا و ولایت ایشان نمکرده محضا به پیشکش
 و اطاعت و متابعت که بچار و سفر ایشان حاضر باشند راضی
 گشته مقید بتسخیر نشده اند * و اگر احیانا بعضی از سلاطین
 در فتح و تسخیر بلاد کردستان جدوجهد تمام نموده اند زحمت و مشقت
 مالا کلام کشیده اند * آخر الامر نادم و پشیمان شده باز بصاحبان

داده اند مثل ولایت کرجستان^(۱) و شکی^(۲) و شیروان^(۳) و طواش^(۴) و کیلانات^(۵) و رستمدر^(۶) و مازندران^(۷) و استرآباد^(۸) که در شمال ایران و محاذی کردستان واقع شده * و اکثر ولایت کردستان داخل اقلیم ثالث و رابع است مگر قصبه چند از انتهای آن که حکما داخل اقلیم خامس شمرده اند * چون خامه راستی خرام بامداد مداد مشکین فام از تحریر مقدمه کتاب که موقوف علیه شروع در آن شی^۱ است فارغ گردید بموجب قراری که در فهرست داده شده بر سر شرح حالات صحیفه اول در آمد

(مصراع) مقبول خاص و عام جهان باد * والسلام *

(۱) کرجستان اقلیم کبیر بجنوبی جبال القافقاس من الجهة الغربية علی شاطئ البحر الاسود مرکزها تفلیس وميناءها مدينة باطوم الشهيرة
(۲) شکی بلدة باقلیم کرجستان (۳) شیروان مقاطعة بحوالی آریوان بالقافقاس الجنوبی علی شرقی کرجستان (۴) طواش بلدتی مقاطعة آذربيجان الفارسية ای فی جیلان القديمة نسبة الى قبيلة طاش الضاربة بها . (۵) کیلانات لعلمها کیلان التي هي مقاطعة بشمال ایران بجنوبی بحر القزوين وشرقی ولایة آذربيجان مرکزها مدينة رشت وميناءها الوحيدة علی البحر المذكور هي « انزلی » الشهيرة (۶) رستمدر ناحیه واسعة بين مقاطعتی جیلان و مازندران (۷) مازندران اسم مقاطعة بشمالی ایران محصورة بين جبال البرز و بين بحر القزوين و شرقی ولایة کیلان (۸) استرآباد بلدة كبيرة بشمالی ایران بشرقی ولایة

صحیفه اول

در ذکر ولات کردستان که علم سلطنت بر او فرشته اند * و مؤرخان

ایشانرا داخل سلاطین نموده اند و آن مشتمل بر پنج فصل است

﴿ فصل اول ﴾

(در ذکر حکام دیار بکر و جزیره)

بر سرآت ضمایر مهر تنویر دانشمندان صافی ضمیر صورت
این معنی عکس پذیر خواهد بود که اول کسی که از طایفه اکراد
در دیار بکر و جزیره دعوی سلطنت نموده و بمسند حکومت
متمکن گشته * ﴿ احمد بن مروانست ﴾ و در زمان قادر عباسی ^(۱)
کار و بار او عروج تمام یافته * چنانچه قادر او را ملقب بنصر الدوله
گردانید * مدت هشتاد سال زندگانی کرده * از آنجمله پنجاه
و دو سال بسطنت بلاد دیار بکر و جزیره در کمال تنعم و کامکاری
قیام نمود * ایاجی بسطان طغرل بیک ^(۲) ساجوقی ارسال نموده

مازندران و مرکز مقاطعة طبرستان (۱) هو القادر بالله احمد بن اسحق بن
المقتدر بالله جعفر الخامس والعشرون من خلفاء العباسيين كان طول مدة
السلطان محمود الغزنوي خليفة توفى سنة ۴۲۲ (۲) هو طغرل بک بن میکائیل
ابن سلجوق مؤسس الدولة الساجوقية في ايران حيث اتخذ اولاً مدينة الري
عاصمة لها *

اظهار صفای نیت و خلوص طویت کرد * و از جمله تنسوقات که
 بدو فرستاده یکقطعه یاقوت بود که از سلاطین^(۱) دیلمه بمبلغ
 خطیر خریده بود * و نخر الدوله^(۲) بن جهبیر که آخر وزیر خلفاء
 عباسیه شد و ابو القاسم مغربی^(۳) نیز از جمله وزراء او بودند * آخر
 در سنه ثلاث و خمسین و اربعه باجه باجل موعود در گذشت *
 روایت است که سیصد و شصت و شش جاریه محبوبه داشته که
 هر شب با یکی از ایشان معاشرت مینمود چنانچه در سالی دونوبت
 با یکی از ایشان مباشرت واقع نمیشده * نصر بن نصر الدوله احمد *
 بعد از فوت پدر متصدی امر حکومت گشته * یست
 و یکسال تمام باهتام ابن جهبیر و زبر سلطنت نمود و میانه او و برادرش
 سعید محاربات واقع شده وی در میافارقین و سعید در آمد^(۴)

(۱) سلاطین دیلمه هم ملوک آل بویه الذین أسسوا سلطنة اسلامیة کبری
 فی عهد الخلافة العباسیة فی ایران و اتخذوا اصفهان عاصمة لدولتهم العظیمة
 (۲) هو نخر الدولة أبو نصر الموصلی التغلبي المشهور بابن جهبیر ولد بالموصل سنة
 ۳۶۸ و تولى الوزارة لامباسیین فی بغداد و لحکومة آل مروان الکردیة بديار
 بکر و میافارقین (۳) أبو القاسم المغربي هو وزیر الملك شرف الدولة أحمد ملوک
 آل بویه توفى سنة ۴۱۸ عند أبي نصر بن مروان صاحب میافارقین (۴) آمد اسم
 المدينة المشهورة الآن بديار بکر و هي إحدى مدن الجزيرة من الجهة الشمالية قال
 فی معجم البلدان « آمد » قلعة حصينة و مدينة رصينة محاطة بسور قديم متين

بجای پدر بحکومت نشستند * آخر در ذی الحجه سنه اثنین
 و سبعین و اربعمائه وفات یافت ﴿ سعید بن نصر الدوله احمد ﴾ مدتھا
 والی آمد بود و در باره فقرا وضعفا کمال شفقت و مرحمت بظهور
 میرسانید و رعیت و سپاهی در زمان او در مهاد امن و امان
 بودند * آخر در شهر سنه خمس و ستین و اربعمائه فوت شد
 ﴿ منصور بن نصر بن نصر الدوله احمد ﴾ قائم مقام پدر شد آخر
 در جنک نخر الدوله بن جهیر وزیر شکست یافته * بعد از آن
 در دست جگرهش صاحب جیش موصل گرفتار گردید و او را
 در جزیره در خانه جهودی مقید داشته * در محرم سنه
 تسع و ثمانین و اربعمائه وفات یافت و چهار نفر
 ازیشان نود و یکسال حکومت نموده اند
 دوات آن طایفه بدو منقرض شد *

﴿ فصل دوم ﴾

(در ذکر حکام دینور و شهره زول که اشتهار دارند بحسنویه)

بوالواح ضمایر مستخبران احوال اوایل و اواخر و خراطیر
 مهر کردار مستحفظان قضایای کابر و اصاغر مختلفی و مستتر نماید که

من اکبر مدن الجزیره کلها وأعظمها شانا . وهی الآن عاصمة کردستان
 الشمالی بترکیا *

حسنویه بن حسین باتفاق مؤرخان بارکن الدوله^(۱) بن بویه دیلمی
 معاصر بوده و در زمان او کار و بار حسنویه عروج تمام یافته باوجود
 این که فرآن نعمت نموده بارکن الدوله طریقه عصیان اظهار کرده
 بنابراین او وزیر خود ابن العمید را^(۲) با لشکر کران در شهر سنه
 تسع و خمسین و ثلثمایه بر سر او فرستاده حسنویه کسان در میان انداخته
 آن لشکر را بصلح باز گردانید و گویند او را اموال و اسباب بی
 نهایه بوده * از آنجمله هر ساله مبلغ کلی در رضا حق سبحانه و تعالی
 تصدق نمودی * و وفات او در روز شنبه سیم شهر ربیع الاول سنه
 تسع و ستین و ثلثمایه واقع شده (بدر بن حسنویه) بعد از پدر بحکومت
 رسید و در سنه ثمان و ثمانین و ثلثمایه عظیم الشان شده چنانچه از
 دیوان بغداد او را ناصر الدوله لقب نهادند و او از دینور تا اهواز^(۳)

(۱) هو رکن الدولة حسن بن بويه ثاني ملوك آل بويه تولى السلطنة بعد
 أخيه عماد الدين علي بن بويه سنة ۶۳۸ باصفهان . (۲) ابن العميد هو
 أبو الفضل محمد بن حسين وزير ركن الدولة بويه تولى الوزارة سنة ۳۲۸
 من انبغ الكتاب والمنشئين حيث قال الثعالبي ان فن الانشاء ابتداء
 بعد الحميد الكاتب وانتهى بابن العميد صاحب أى الوزير وكان أبوه
 كاتب نوح بن سامان والى خراسان (۳) اهواز مدينة بجنوب ايران من
 الجهة الغربية كانت فيما قبل مركز مقاطعة خوزستان و بجواره اطلال مدينة
 سوسة عاصمة الدولة الساسانية *

وخوزستان^(١) و بروجرد^(٢) و اسدآباد^(٣) و نهاوند^(٤) از قلاع و جبال و صحاری آنجا را در تصرف داشت * آخر در سنه خمس و اربعمایه بر سر قلعه کوسجد رفته * حسین بن منصور آنجا را محاصره کرده و چنان زمستان صعب روی داد که لشکرش هر چند خواستند که ترك محاصره نمایند تمکین نداد آخر بی تاب شد درین اثنا طایفه از جوزقان^(٥) قصد او نموده بالضرورة فرار کرد * (هلال بن بدر) میانه او و پدر چندان صفائی نبود هم در سنه خمس و اربعمایه در میان ایشان جنگ و عماربه واقع شده * آخر الامر هلال در جنگ نثر الماک و وزیر در بغداد گرفتار گشته بمبوس گردید و چون جلال الدوله^(٦) بن بهاء الدوله بن عضد الدوله بن رکن

(١) خوزستان أو عربستان مقاطعة بنتهی الجنوب الغربی من ایران مرکزها الآن شوستر و کان سابقا اهواز التي اسمها القديم سوسیانه (٢) بروجرد بلدة واقعة علی مسافة ١٨ فرسخا من همدان ببلاد ایران مشهورة بفواکهها الکثیرة (٣) اسدآباد مقاطعة صغيرة بین همدان و لرستان و اسم لمركز هذه المقاطعة (٤) نهاوند مدينة قديمة بعراق المعجم علی مسافة ٦٠ كيلومترا بجنوبی همدان يبلغ تعداد سكانها ٥٠٠٠ نسمة الآن و كانت مدينة كبيرة بصدر الاسلام (٥) جوزقان أو جوزقن جبل من الاكراد یكنون اطراف حلوان ینسب اليهم أبو عبد الله الحسين الجوزقانی و اسم قرية من قرى همدان كما نص علی ذلك فی المعجم (٦) هو أبوطاهر فیروزخسر و شاه جلال الدوله بن

الدوله که در آن حین حاکم بغداد بود شنید که شمس الدوله بن نخر الدوله بن رکن الدوله حسن بن بویه صاحب همدان طمع در السکای بدر کرده هلال را از قید بیرون آورد بالشکر واسلحه معاونت نموده او را روانه السکاء موروثی ساخت * میانه او و شمس الدوله در ذی الحجه سنهٔ خمس و اربعه ماه جنک عظیم واقع شده هلال در آن معرکه تاب لمبه تیغ شمس الدوله نیاورده در افق زوال بدست دایران خون آشام قتال بشام ادبار رسید ﴿ طاهر بن هلال ﴾ هنوز پدرش در شهره زول مقید بود که او از هراس جسد خود بد انجا پناه برده بود * بعد از چند وقت بر سر السکاء جسد آمده بر دست شمس الدوله گرفتار گشته در سنه ست و اربعه ماه خلاص شده و هم در آن سال در دست ابوالشولک بقتل رسید ﴿ بدر بن طاهر بن هلال ﴾ در سنه ثمان و ثمانین و اربعه ماه بحکم ابراهیم نیال حاکم باستقلال قومش ^(۱) و دینور گردید ﴿ ابو الفتح محمد بن عیسار ﴾ مدت بیست سال در حلوان ^(۲) حکومت کرد * در شهر سنه احدی

بهاء الدوله بن عضد الدوله بن رکن الدوله ثالث انجال والده والرابع عشر من ملوک آل بویه تولى السلطنة ببغداد سنة ٤١٨ بدلا عن أخيه كالیجار بن سلطان الدوله الذى نار الاترك عليه نخله وه (١) قومش مقاطعة شمالی ایران علی سفوح جبال طبرستان مرکزها الآن بلدة دامغان (والظاهر ان هذا ليس غرض المؤلف هنا)
(٢) حلوان بلدة قديمة علی مسافة ١٩٠ كيلومترا بالشمال الشرقى من بغداد

واربعمایه از دار فنا بدار بقا رحلت نمود و او از قبیلهٔ اکراد دیگر
 است از نبار و نتایج حسنویه نیست * اما مؤرخان او را نیز
 از جملهٔ حکام دینور و شهره زول عد کرده اند و دار المسکش
 قومش ^(۱) و شهره زول بوده * **ابو الشوك بن محمد بن عیار** *
 لقبش حسام الدولة است * در سنه احدى و عشرين واربعمایه بر
 ولایت قوما استیلا یافت و پیوسته میان او و برادران نزاع بود
 آخر در سنه سبع و ثلاثین واربعمایه در گذشت * **مهمل** *
 برادرش المسکنی بابو الماجد در سنه اثنی واربعمین واربعمایه بخدمت
 طغرل بیک سلجوقی رفته باستخلاص برادرش سرخاب که
 محبوس بود سعی بلیغ کرده التماس او بجزاجابت مقرون گردید
 * **سرخاب بن محمد** * بعد از خلاص از قید طغرل بیک بحکومت
 ماهکی رفته اوقات در آنجا بسر می برد و قبل ازین بنا بر فتنه انگیزی
 اقوامش او را در سنه تسع و ثلاثین واربعمایه گرفته به نزد ابراهیم
 نیال ^(۲) بردند * ابراهیم بیک چشم او را از نور بصر عاقل ساخت

علی الطریق الموصل الی کرمانشاه و واقعه علی احدى روافد نهر الدیاله مشهوره
 بحماماتها الکبریة (۱) و فی نسخهٔ آخری قوماش والظاهر هی نفس قومش
 المتقدم ذکرها (۲) هو ابراهیم نیال أو ابراهیم اینال الأخ الصغیر لطغرل
 بک السلجوقی مؤسس الدولة السلجوقیة بفارس * نار علی أخیه بجهة همدان
 سنة ٤٥٠ * قتل هو و نشئت جماعته *

﴿ سعدی بن ابو الشوك ﴾ بدست عمش سرخاب گرفتار شده در
 قلعه او محبوس بود تا آنکه ابو العسکر ولد سرخاب او را بعد از
 واقعه پدر خلاص کرد و او در سنه اربع و اربعین و اربعمایه بالشکر
 کران از جانب طغرل بیک بمراق عرب رفته هم خود مهمل
 را بگرفت ﴿ سرخاب بن بدر بن مهمل ﴾ المکنی بابی الفوارس
 المعروف بابن ابی الشوك مدتی والی ولایت شهره زول و قوما بود
 در شهر سنه خمس و تسعین و اربعمایه بر قلعه جقند کان که مدتی
 بود از تصرف ایشان بدر رفته بود دست یافت و او را اموال
 و اسباب بی نهایت بود * و فاش در شوال سنه خمسماه
 واقع شد ﴿ ابو المنصور ﴾ بعد از پدر بحکومت
 رسید و مدت صد و سی سال امارت
 در آن دو دمان بود *

﴿ فصل سیم ﴾

(در ذکر حکام فضاویه که اشتهار دارند بلر بزرگ)
 در زبدة التواریخ^(۱) مذکور است که اطلاق لر بر آن قوم بوجهی گویند

(۱) زبدة التواریخ ثلاثة اثنان منها بالفارسية والثالث بالتركية . الاول لنور
 الدين لطف الله الهروي الشهير بحافظ ابر المتوفى سنة ۸۳۴ الفه ابا سنقر مرزا
 والثاني لأبي القاسم جمال الدين محمد بن علي الكاشي المتوفى سنة ۸۳۶